

YHTEISET MÄÄRÄYKSET

2010

SISÄLTÖ

OSA I - Oikeudelliset ja hallinnolliset määräykset.....	4
1 artikla - Viiteasiakirjat.....	4
2 artikla - Asiasta vastaava komission yksikkö ja kirjeenvaihto.....	4
3 artikla - Osallistujat	5
4 artikla - Koordinoivan edunsaajan asema ja velvoitteet.....	5
5 artikla - Kumppaniedunsaajien asema ja velvoitteet.....	6
6 artikla - Koordinoivan edunsaajan ja kumppaniedunsaajien yhteiset velvoitteet	6
7 artikla - Hankkeen osarahoitajat.....	7
8 artikla - Alihankkijat	7
9 artikla - Ulkopuolisten seurantaryhmien asema	8
10 artikla - Siviilioikeudellinen vastuu	8
11 artikla - Eturistiriidat	8
12 artikla - Tekniset toimintakertomukset	8
13 artikla - Tiedotus, Unionin tuen mainitseminen ja audiovisuaaliset tuotteet	10
14 artikla - Paikkatiedot	11
15 artikla - Sopimuksen muuttaminen	11
16 artikla - Hankkeen toteutuksen viivästyminen	12
17 artikla - Loppumispäivän lykkääminen.....	12
18 artikla - Heikentynyt suoritustaso ja tekniset puutteet	12
19 artikla - Hankkeen lopettaminen	12
20 artikla - Salassapitovelvollisuus	14
21 artikla - Tietosuoja	14
22 artikla - Tulosten omistus ja hyödyntäminen	14
23 artikla - Sovellettava lainsäädäntö ja toimivaltainen tuomioistuim.....	15
OSA II - Varainhoitoa koskevat määräykset.....	16
24 artikla - Unionin rahoitustuki hankkeelle.....	16
25 artikla - Tukikelpoiset kustannukset.....	17
26 artikla - Kustannukset, jotka eivät ole tukikelpoisia	20
27 artikla - Taloudelliset seuraamukset.....	21
28 artikla - Maksumenettelyt.....	21
29 artikla - Tulo- ja menoselvitykset.....	24
30 artikla - Arvonlisävero	24
31 artikla - Riippumaton tilintarkastus.....	25

32 artikla - Komission suorittama tilintarkastus	25
33 artikla - Hankkeen tarkastukset ja vierailut hankkeen toteutuspaikoilla.....	26
34 artikla - Valtiontuki	26
35 artikla - Maan tai oikeuksien osto ja maan vuokraaminen.....	26

YHTEISET MÄÄRÄYKSET

OSA I - Oikeudelliset ja hallinnolliset määräykset

1 artikla - Viiteasiakirjat

Kaikki LIFE+-hankkeet on toteutettava seuraavien tärkeysjärjestyksessä lueteltujen säädösten ja asiakirjojen mukaisesti:

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 614/2007, annettu 23 päivänä toukokuuta 2007 (LIFE+)¹
- tukisopimuksen erityismääräykset, jotka on lähetetty allekirjoitettavaksi koordinoivalle edunsaajalle
- nämä tukisopimukseen sisältyvät yhteiset määräykset
- tukisopimuksessa (liite I) mainittu hanke-ehdotus (jäljempänä ”hanke”).

Ne ovat olennainen osa tukisopimusta.

2 artikla - Asiasta vastaava komission yksikkö ja kirjeenvaihto

- 2.1 Seuraavien säännösten täytäntöönpanossa komissiota edustaa ympäristöasioiden pääosasto, jota puolestaan edustaa sen tulojen ja menojen hyväksyjä tai tämän valtuuttama henkilö.
- 2.2 Kaikessa kirjeenvaihdossa on mainittava hankkeen numero ja nimi. Kirjeenvaihto on lähetettävä seuraavaan osoitteeseen:

LIFE+ Luonto & Biodiversiteetti hankkeet sekä LIFE+ Tiedotus- ja viestintähankkeet liittyen Luontoon ja Biodiversiteettiin:

**European Commission
Directorate-General Environment
Unit ENV.E.3 - BU-9 2/58
B-1049 Brussels**

LIFE+ Ympäristöpolitiikan ja – hallinnon hankkeet sekä tiedotus- ja viestintä hankkeet, jotka eivät liity Luontoon ja Biodiversiteettiin:

**European Commission
Directorate-General Environment
Unit ENV.E.4 - BU-9 2/1
B-1049 Brussels**

Kaikesta kirjeenvaihdosta on lähetettävä jäljennökset komission nimeämälle ulkopuoliselle hankkeen seurantaryhmälle.

---

¹ EUVL L 149, 9.6.2007, s. 1.

Komission katsotaan vastaanottaneen tavallisen postilähetyksen päivänä, jona edellä mainittu toimivaltainen komission yksikkö virallisesti kirjaa lähetyksen saapuneeksi.

3 artikla - Osallistujat

LIFE+-hankkeiden ”osallistujat” voidaan jakaa neljään ryhmään niiden aseman ja velvollisuuksien perusteella:

- koordinoiva edunsaaja
- kumppaniedunsaajat
- osarahoittaja(t) ja
- alihankkija(t).

4 artikla - Koordinoivan edunsaajan asema ja velvoitteet

- 4.1 ”Koordinoivalla edunsaajalla” tarkoitetaan henkilöä tai organisaatiota, joka on yksin oikeudellisesti ja taloudellisesti vastuussa komissiolle hankkeeseen kuuluvien toimien toteuttamisesta tavoitteiden saavuttamiseksi sekä hankkeen tulosten levittämisestä.
- 4.2 Kumppaniedunsaajat antavat koordinoivalle edunsaajalle tukisopimuksen liitteenä olevan valtakirjan, joka oikeuttaa sen toimimaan niiden nimissä ja lukuun komission kanssa tehtävän tukisopimuksen ja sen mahdollisten myöhempien muutosten allekirjoittamisessa.
- 4.3 Koordinoiva edunsaaja hyväksyy kaikki komission kanssa tehdyn tukisopimuksen määräykset.
- 4.4 Allekirjoitetun valtakirjan nojalla ainoastaan koordinoivalla edunsaajalla on oikeus vastaanottaa varoja komissiolta ja jakaa kumppaniedunsaajille rahasummat, jotka vastaavat niiden osallistumista hankkeeseen, kumppaniedunsaajien välisten sopimusten mukaisesti, siten kuin 4 artiklan 8 kohdassa todetaan.
- 4.5 Jos kumppaniedunsaaja tai osarahoittaja vähentää rahoitusosuuttaan, koordinoiva edunsaaja on velvollinen hankkimaan tarvittavat varat hankkeen asianmukaisen toteuttamisen varmistamiseksi yhteistyössä kumppaniedunsaajiensa kanssa. Komissio ei missään tapauksessa lisää omaa osuuttaan tai osarahoitusosuutta.
- 4.6 Koordinoivan edunsaajan on osallistuttava hankkeen rahoitukseen. Tämä ei kuitenkaan vaikuta 24 artiklan määräyksiin.
- 4.7 Komissio on yhteydessä ainoastaan koordinoivaan edunsaajaan, ja koordinoiva edunsaaja on ainoa osallistuja, joka raportoi suoraan komissiolle hankkeen teknisestä ja taloudellisesta etenemisestä. Koordinoivan edunsaajan on siksi toimitettava komissiolle tarvittavat toimintakertomukset 12 artiklan mukaisesti.
- 4.8 Koordinoivan edunsaajan on tehtävä kaikkien kumppaniedunsaajien kanssa sopimukset, joissa kuvataan niiden tekninen ja taloudellinen osallistuminen hankkeeseen. Nuo sopimukset eivät saa olla millään tavoin ristiriidassa komission kanssa tehdyn tukisopimuksen kanssa, niissä on viitattava täsmällisesti näihin yhteisiin säännöksiin ja niissä on oltava vähintään komission julkaisemissa ohjeissa esitetty sisältö. Koordinoivan edunsaajan ja kumppaniedunsaajien on allekirjoitettava sopimukset ja ne on annettava tiedoksi komissiolle yhdeksän

kuukauden kuluessa hankeen alkamisesta. Tukisopimuksen määräyksillä, mukaan lukien valtakirjaa koskevat määräykset (5 artiklan 2 ja 3 kohta), on etusija kaikkiin muihin koordinoivan edunsaajan ja kumppaniedunsaajan välisiin sellaisiin sopimuksiin nähden, jotka mahdollisesti vaikuttavat edellä mainitun koordinoivan edunsaajan ja komission välisen sopimuksen täytäntöönpanoon.

5 artikla - Kumppaniedunsaajien asema ja velvoitteet

- 5.1 Kumppaniedunsaajia ovat ainoastaan hanke-ehdotuksessa erityisesti mainitut organisaatiot, jotka ovat sitoutuneet hankkeen toteuttamiseen asiaankuuluvien tavoin. Kumppaniedunsaajien on allekirjoitettava 4 artiklan 8 kohdassa määrätty sopimus ja osallistuttava suoraan hankkeen yhden tai useamman tehtävän tekniseen toteuttamiseen.
- 5.2 Kumppaniedunsaajat antavat koordinoivalle edunsaajalle tukisopimuksen liitteenä olevan valtakirjan, joka oikeuttaa sen toimimaan niiden nimissä ja lukuun komission kanssa tehtävän tukisopimuksen ja sen mahdollisten myöhempien muutosten allekirjoittamisessa. Kumppaniedunsaajat antavat koordinoivalle edunsaajalle myös valtuutuksen kantaa täysi oikeudellinen vastuu sopimuksen täytäntöönpanosta.
- 5.3 Kumppaniedunsaaja hyväksyy kaikki komission kanssa tehdyn tukisopimuksen määräykset, varsinkin määräykset, jotka koskevat kumppaniedunsaajaa ja koordinoivaa edunsaajaa. Erityisesti kumppaniedunsaaja hyväksyy, että allekirjoitetun valtakirjan nojalla ainoastaan koordinoivalla edunsaajalla on oikeus vastaanottaa tuki komissiolta ja jakaa kumppaniedustajille rahasumat, jotka vastaavat niiden osallistumista hankkeeseen.
- 5.4 Kumppaniedunsaaja auttaa kaikin keinoin koordinoivaa edunsaajaa täyttämään sen tukisopimuksen mukaiset velvoitteet. Kumppaniedunsaajan on erityisesti luovutettava koordinoivalle edunsaajalle kaikki tarpeelliset asiakirjat ja (tekniset ja taloudelliset) tiedot mahdollisimman pian saatuaan pyynnön koordinoivalta edunsaajalta.
- 5.5 Jokaisen kumppaniedunsaajan on osallistuttava hankkeeseen taloudellisesti, ja ne hyötyvät komission rahoitusosuudesta sen mukaisesti, mitä 4 artiklan 8 kohdassa mainitussa sopimuksessa todetaan.
- 5.6 Kumppaniedunsaajat eivät raportoi suoraan komissiolle hankkeen teknisestä ja taloudellisesta etenemisestä, ellei komissio sitä nimenomaan pyydä.

6 artikla - Koordinoivan edunsaajan ja kumppaniedunsaajien yhteiset velvoitteet

- 6.1 Koordinoivan edunsaajan ja kumppaniedunsaajien on pidettävä ajan tasalla olevaa kirjanpitoa lakien ja voimassa olevien määräysten edellyttämien yleisten kirjanpitokäytäntöjen mukaisesti. Menojen ja tulojen jäljitettävyyden vuoksi on otettava käyttöön analyttinen kirjanpitojärjestelmä (kustannuslaskenta kustannuspaikoittain). Koordinoivan edunsaajan ja kumppaniedunsaajien on säilytettävä koko hankkeen ajan ja vähintään viisi vuotta viimeisen maksun jälkeen asiaankuuluvat tositteet kaikista hankkeen menoista, tuloista ja tuotoista, jotka on ilmoitettu komissiolle. Tällaisia tositteita ovat esimerkiksi tarjousasiakirjat, laskut, tilauslomakkeet, maksutositteet, palkkakuitit, ajankäyttölomakkeet sekä muut kustannusten laskemiseen ja esittämiseen käytetyt asiakirjat. Tositteiden on oltava selkeitä, tarkkoja ja päteviä, ja ne on toimitettava

pyynnöstä komissiolle. Koordinoivan edunsaajan on säilytettävä kopiot kumppaniedunsaajien kaikista asiaankuuluvista tositteista.

- 6.2 Koordinoivan edunsaajan ja kumppaniedunsaajien on varmistettava, että kaikissa laskuissa viitataan selvästi hankkeeseen, niin että ne ovat osa analytyttista kirjanpitojärjestelmää.
- 6.3 Koordinoivan edunsaajan ja kumppaniedunsaajien on varmistettava, että yhteisön tuki julkistetaan, kuten 13 artiklassa on tarkemmin määrätty.
- 6.4 Koordinoivan edunsaajan ja kumppaniedunsaajien on annettava vapaasti toistensa käyttöön hankkeen toteuttamisessa tarvittava taitotieto.
- 6.5 Koordinoiva edunsaaja ei saa toimia hankkeen yhteydessä kumppaniedunsaajien alihankkijana tai tavarantoimittajana. Kumppaniedunsaajat eivät saa toimia hankkeen yhteydessä koordinoivan edunsaajan tai muiden kumppaniedunsaajien alihankkijoina tai tavarantoimittajina.

7 artikla - Hankkeen osarahoittajat

- 7.1 Osarahoittajat osallistuvat hankkeeseen ainoastaan taloudellisesti. Ne eivät saa osallistua suoraan hankkeen tekniseen toteuttamiseen eivätkä ne voi saada Unionin rahoitusta.
- 7.2 Koordinoiva edunsaaja ja/tai kumppaniedunsaajat tekevät osarahoittajien kanssa kaikki osarahoituksen varmistamiseksi tarvittavat sopimukset sillä ehdolla, etteivät ne ole tukisopimuksessa vahvistettujen koordinoivan edunsaajan ja/tai kumppaniedunsaajien velvoitteiden vastaisia.

8 artikla - Alihankkijat

- 8.1 Hankkeessa voidaan käyttää määräaikaissa erityistehtävissä myös alihankkijoita. Alihankkijoita ei pidetä kumppaniedunsaajina.
- 8.2 Alihankkijat tarjoavat ulkoisia palveluja koordinoivalle edunsaajalle ja/tai kumppaniedunsaajille, joiden on maksettava saatua palvelua vastaava täysi hinta.
- 8.3 Alihankkijat eivät tee hankkeeseen taloudellisia investointeja eivätkä näin ollen saa mitään hankkeen tuloksista syntyviä teollis- ja tekijänoikeuksia.
- 8.4 Jos koordinoiva edunsaaja tai kumppaniedunsaaja on julkinen taho, sen on valittava alihankkijat julkisia tarjouspyyntöjä koskevien sääntöjen ja julkisia tarjouskilpailumenettelyjä koskevien yhteisön direktiivien mukaisesti.

Kun kyseessä on yli 125 000 euron arvoinen alihankintasopimus, yksityisen koordinoivan edunsaajan tai kumppaniedunsaajan on kilpailutettava alihankkijaehdokkaat ja tehtävä sopimus kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksentekijän kanssa. Näin tehdessään yksityisen koordinoivan edunsaajan tai kumppaniedunsaajan on noudatettava avoimuuden ja alihankkijaehdokkaiden tasapuolisen kohtelun periaatteita sekä huolehdittava siitä, ettei eturistiriitoja synny.

Tarjouskilpailuja koskevia sääntöjä, joihin kahdessa edellisessä kappaleessa viitataan, sovelletaan myös hankittaessa kestokulutushyödykkeitä.

- 8.5 Kaikissa alihankkijoiden laskuissa on oltava selkeä viittaus LIFE+-hankkeeseen (hankkeen numero ja nimi tai lyhytnimi) sekä koordinoivan edunsaajan tai kumppaniedunsaajan tekemään tilaukseen tai alihankintasopimukseen. Kaikkien laskujen on myös oltava riittävän yksityiskohtaisia, jotta niiden perusteella

voidaan tunnistaa annettuun palveluun kuuluvat yksittäiset osat (toisin sanoen laskussa on oltava kunkin osan selkeä kuvaus ja maininta sen hinnasta).

9 artikla - Ulkopuolisten seurantaryhmien asema

- 9.1 Komissiota avustavat hankkeiden seurannassa ulkopuoliset hankkeiden seurantaryhmät. Seurantaryhmät seuraavat ja arvioivat hankkeiden edistymistä sekä sitä, ovatko edistyminen ja aiheutuneet kustannukset oikeassa suhteessa toisiinsa. Ne ovat ainoastaan komission apuna olevia neuvoa-antavia elimiä. Seurantaryhmien on oltava hankkeista riippumattomia. Seurantaryhmät tarkkailevat hankkeen toteutusta ja arvioivat komissiolle toimitettuja toimintakertomuksia.
- 9.2 Seurantaryhmillä ei ole oikeutta tehdä päätöksiä komission puolesta. Seurantaryhmän koordinoivalle edunsaajalle tai kumppaniedunsaajille antaman suosituksen tai lausunnon ei voida katsoa edustavan komission kantaa.
- 9.3 Ulkopuoliset hankkeiden seurantaryhmät noudattavat toiminnassaan samoja luottamuksellisuutta koskevia sääntöjä kuin hankkeiden osallistujat ja komissio (säännöistä on määrätty 20 artiklassa).

10 artikla - Siviilioikeudellinen vastuu

- 10.1 Komissio ei missään olosuhteissa eikä millään perusteilla vastaa hankkeen toteuttamisen yhteydessä aiheutuneista vahingoista, joista tehdään valitus tukisopimukseen vedoten. Komissio ei hyväksy valitukseen liitettyjä korvaus- tai takaisinmaksuvaatimuksia.
- 10.2 Koordinoiva edunsaaja vapauttaa komission kaikesta vastuusta, joka liittyy koordinoivan edunsaajan ja kumppaniedunsaajien välisiin suhteisiin tai niiden keskenään tekemiin sopimuksiin.
- 10.3 Koordinoivalla edunsaajalla ja kumppaniedunsaajilla on yksinomainen vastuu kolmansia osapuolia kohtaan, ja ne ovat myös vastuussa kaikista hankkeen toteuttamisen aikana näille aiheutuvista vahingoista.

11 artikla - Eturistiriidat

- 11.1 Koordinoiva edunsaaja ja kaikki kumppaniedunsaajat sitoutuvat toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet välttääkseen eturistiriidat, jotka voivat vaarantaa tukisopimuksen puolueettoman täyttämisen. Eturistiriidan aiheuttajina voivat olla taloudelliset edut, poliittinen tai kansallinen yhteenkuuluvuus, perhe- tai tunnesiteet tai mitkä tahansa muut yhteiset edut.
- 11.2 Tilanteista, joissa vallitsee tai joista voi aiheutua eturistiriita tukisopimusta täytettäessä, on viipymättä ilmoitettava komissiolle kirjallisesti. Koordinoivan edunsaajan ja kaikkien kumppaniedunsaajien on toteutettava viipymättä tarvittavat toimenpiteet tällaisten tilanteiden korjaamiseksi. Komissio pidättää oikeuden varmistaa, että nämä toimenpiteet ovat asianmukaisia, ja se voi tarvittaessa ryhtyä itse lisätoimiin.

12 artikla - Tekniset toimintakertomukset

- 12.1 Koordinoivan edunsaajan on säännöllisin välein tiedotettava komissiolle LIFE+-hankkeen etenemisestä ja saavutuksista toimittamalla seuraavat kertomukset:

- Yksi alkukertomus, joka on toimitettava yhdeksän kuukauden kuluessa hankkeen alkamisesta.
- Yksi loppukertomus, joka on toimitettava kolmen kuukauden sisällä hankkeen päättymisestä.
- Yli 24 kuukautta kestävien ja yli 300 000 euroa Unionin rahoitusta saavien hankkeiden tapauksessa on toimitettava yksi välikertomus yhdessä toista ennakkomaksua koskevan maksupyynnön kanssa sen jälkeen, kun 28 artiklan 3 kohdassa määrätty raja on saavutettu.
- Yli 48 kuukautta kestävien ja yli 2 000 000 euroa Unionin rahoitusta saavien hankkeiden tapauksessa on toimitettava kaksi välikertomusta yhdessä toista ennakkomaksua koskevan maksupyynnön kanssa sen jälkeen, kun 28 artiklan 3 kohdassa määrätty raja on saavutettu.
- Edistymiskertomukset, joita mahdollisesti tarvitaan sen varmistamiseksi, ettei kahden kertomuksen välillä kulu yli 18 kuukautta.

Alkukertomus ja välikertomus voidaan poikkeuksellisesti yhdistää, jos 28 artiklan 3 kohdassa määrätty raja saavutetaan hankkeen toteutuksen ensimmäisten yhdeksän kuukauden aikana.

Komissio voi milloin tahansa pyytää tietoja hankkeen teknisestä ja/tai taloudellisesta hallinnosta.

- 12.2 Kertomusten muodon ja sisällön on oltava komission antamien ohjeiden mukainen.

Kaikkiin kertomuksiin on sisällytettävä tiedot, jotka komissio tarvitsee voidakseen arvioida hankkeen toteutuksen edistymistä, työsuunnitelman noudattamista, hankkeen taloudellista tilannetta ja sitä, onko hankkeen tavoitteet saavutettu tai ovatko ne vielä saavutettavissa. Alku-, väli- ja loppukertomuksissa on oltava myös 12 artiklan 5, 6 ja 7 kohdassa vastaavasti määrätty tiedot.

- 12.3 Kaikki kertomukset on toimitettava, sekä paperilla että sähköisesti, samaan aikaan komissiolle ja sen nimittämälle ulkopuoliselle seurantaryhmälle. Molempien on saatava tekniset toimintakertomukset, myös liitteet, yhtenä täydellisenä kappaleena sekä tulo- ja menoselvitys yhtenä kappaleena.

- 12.4 Koordinoivan edunsaajan on toimitettava jäsenvaltion viranomaisille kopio loppukertomuksesta. Jäsenvaltion viranomaisilla on oikeus pyytää jäljennöstä myös välikertomuksesta.

12.5 Alkukertomus

Alkukertomuksessa on esitettävä 12 artiklan 2 kohdassa mainittujen tietojen lisäksi arvio siitä, ovatko hankkeen tavoitteet saavutettavissa ja työsuunnitelma toteutettavissa. Jos hankkeen tavoitteet eivät ole saavutettavissa tai työsuunnitelma ei ole toteuttamiskelpoinen, komissio voi aloittaa alkukertomuksen perusteella ennenaikaisen lopettamismenettelyn 19 artiklan mukaisesti.

12.6 Välikertomus

Välikertomuksessa on esitettävä 12 artiklan 2 kohdassa mainittujen tietojen lisäksi tulo- ja menoselvitys sekä riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida alustavasti, ovatko toistaiseksi aiheutuneet kustannukset tukikelpoisia.

12.7 Loppukertomus

Loppukertomuksessa on esitettävä 12 artiklan 2 kohdassa mainittujen tietojen lisäksi tulo- ja menoselvitys sekä tarvittavat tiedot, jotta komissio voi arvioida, ovatko kustannukset tukikelpoisia ja ovatko hankkeen tulokset pysyviä.

13 artikla - Tiedotus, yhteisön tuen mainitseminen ja audiovisuaaliset tuotteet

- 13.1 Koordinoiva edunsaaja ja kumppaniedunsaajat tiedottavat hankkeesta ja sen tuloksista ja mainitsevat siinä yhteydessä aina saadun Unionin tuen. Tiedot tästä tiedotustoiminnasta on annettava kussakin toimintakertomuksessa.
- 13.2 Koordinoivan edunsaajan ja kumppaniedunsaajien on mainittava Unionin tuki kaikessa hankkeessa tuotetussa aineistossa käyttämällä siinä komission antamaa LIFE-tunnusta. Audiovisuaalisen materiaalin alussa ja/tai lopussa olevien tekijäynnä muiden tietojen on sisällettävä selkeä ja luettavissa oleva maininta LIFE-rahoitustuesta (esim. ”Tuotantoa varten on saatu Euroopan Unionin LIFE-rahoitustukea.”).
- 13.3 LIFE-tunnusta ei saa käyttää laatu- tai ympäristömerkkinä, vaan sen käyttö on rajoitettu ainoastaan tiedonlevitystoimiin.
- 13.4 Koordinoivan edunsaajan on luotava hankkeelle www-sivusto tai käytettävä hankkeen toiminnasta, edistymisestä ja tuloksista tiedottamiseen olemassa olevaa www-sivustoa. Www-sivusto, jossa hankkeen tärkeimmät tulokset ovat yleisön luettavissa, on mainittava toimintakertomuksissa. Kyseisen www-sivuston on oltava toiminnassa viimeistään kuusi kuukautta hankkeen alkamisen jälkeen, sitä on päivitettävä säännöllisesti ja se on pidettävä toiminnassa vähintään viisi vuotta hankkeen päättymisen jälkeen.
- 13.5 Koordinoiva edunsaaja ja kumppaniedunsaajat ovat velvollisia pystyttämään ja pitämään hankkeesta kertovia ilmoitustauluja hankkeen toteutuskohteissa siten, että ne sijaitsevat keskeisillä paikoilla, joihin yleisöllä on pääsy ja jotka ovat yleisön näkyvillä. LIFE-tunnuksen on oltava aina ilmoitustauluilla.
- 13.6 LIFE+ Luonto -hankkeissa 13 artiklan 2 ja 5 kohdan vaatimukset koskevat myös Natura 2000 -tunnusta. Hankkeen merkitys Natura 2000 -verkoston luomisen kannalta on selitettävä ilmoitustauluilla.
- 13.7 Hankkeen tiivistelmä, josta käyvät ilmi myös koordinoivan edunsaajan nimi ja yhteystiedot, lisätään LIFE- sivustolle ja saatetaan yleisön saataville.
- 13.8 Kaikkiin hankkeeseen hankittuihin kestokulutushyödykkeisiin liitetään LIFE-tunnus, ellei komissio toisin ilmoita.
- 13.9 Hankkeen tulee sisältää pakollisia toimenpiteitä liittyen toimintaverkkoaktiiviteetteihin. Ellei edunsaaja perustele asianmukaisesti niiden tarkoituksenmukaisuutta, aktiiviteettien tulee sisältää vierailukäyntejä, kokouksia, tiedonvaihtoa ja/tai muita toimintaverkkoaktiiviteetteja asiaankuuluva määrä yhdessä muiden sopivien LIFE-hankkeiden (käynnissä oleva tai päättynyt) kanssa. Se saattaa myös sisältää samantapaista tiedonvaihtoa muiden ei LIFE-hankkeiden kanssa ja/tai osallistumista tiedotustilaisuuksiin, jotka liittyvät hankkeen tavoitteisiin (myös kansainvälisellä tasolla riittävin perustein). Näillä toimintaverkkoaktiiviteeteilla pyritään varmistamaan tehokas tieto-aidon ja kokemuksen välittäminen, jota voidaan hyödyntää samanlaisissa tilanteissa.
- 13.10 Komissiolla on oikeus julkaista missä tahansa muodossa tai välineessä, myös Internetissä, kaikki oleellisia pitämänsä hankkeeseen liittyvät tai hankkeessa

tuotetut tiedot tämän kuitenkaan vaikuttamatta 20 artiklan määräyksiin. Koordinoiva edunsaaja ja kumppaniedunsaajat myöntävät komissiolle oikeuden (ei kuitenkaan yksinoikeutta) kopioida, tarvittaessa jälkiäänittää, levittää tai käyttää kaikkea hankkeessa tuotettua audiovisuaalista aineistoa kokonaan tai osittain ilman aikarajaa ei-kaupallisiin tarkoituksiin, myös yleisötilaisuuksissa. Komissiota ei kuitenkaan katsota aineiston osatuottajaksi. Komissio pidättää itselleen oikeuden käyttää 12 artiklassa mainittujen kertomusten mukana toimitettuja valokuvia tuottamansa tiedotusmateriaalin kuvituksena. Se sitoutuu ilmoittamaan näiden valokuvien tekijätiedot hankenumeroilla.

14 artikla - Paikkatiedot

Sellaisten elektronisten työkalujen osalta, joihin sisältyy paikkatietoa ja jotka tuotetaan LIFE+-hankkeessa, on noudatettava 14. päivänä maaliskuuta 2007 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 2007/2/EY Euroopan yhteisön paikkatietoinfrastruktuurin (INSPIRE) perustamisesta².

15 artikla - Tukisopimuksen muuttaminen

- 15.1 Koordinoivan edunsaajan on ilmoitettava teknisissä toimintakertomuksissa tai kirjeellä komissiolle kaikista muutoksista hankkeeseen (hanke sellaisena kuin se on kuvattu tukisopimuksessa). Muutoksia, jotka muuttaisivat ratkaisevasti hankkeen yleisiä tavoitteita, asettaisivat tukipäätöksen kyseenalaiseksi tai olisivat hakijoiden yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vastaisia, ei hyväksytä.
- 15.2 Jos muutokset ovat merkittäviä, komission on annettava niille kirjallinen hyväksyntä. ”Merkittävällä muutoksella” tarkoitetaan seuraavia tapauksia:
- Muutokset keskeisten toimien ja/tai suoritteiden luonteeseen tai sisältöön.
  - Muutokset koordinoivan edunsaajan tai kumppaniedunsaajan oikeudelliseen asemaan.
  - Muutokset hankkeen kumppanuusrakenteeseen.
  - Muutokset hankkeen keston.
  - Muutokset hankkeen ohjeelliseen budjettiin: yli 10 prosentin ja yli 30 000 euron lisäys yhden tai useamman menoluokan oletettuihin kustannuksiin. Kestohyödykkeiden luokassa näitä rajoja sovelletaan jokaiseen kolmesta alaluokasta. Sen sijaan niitä ei sovelleta yleiskustannusten luokkaan, jossa 25 artiklan 13 kohdassa asetettua rajaa ei saa ylittää.
- 15.3 Edellä 15 artiklan 2 kohdassa luetelluissa tapauksissa koordinoivan edunsaajan on toimitettava virallinen muutospyyntö komission ohjeita noudattaen. Jos muutospyyntö koskee muutoksia hankkeen kumppanuusjärjestelyihin ja/tai kumppaniedunsaajan/osarahoittajan rahoitusosuuteen, kyseisen kumppaniedunsaajan/osarahoittajan on myös allekirjoitettava muutospyyntö. Komissio varaa itselleen oikeuden hyväksyä tai hylätä pyynnön, ja komissio voi päättää, ettei se ota huomioon pyyntöä, jonka se saa myöhemmin kuin kolme kuukautta ennen hankkeen päättymistä.

---

² EUVL L 108, 25.4.2007, s. 1.

16 artikla - Hankkeen toteutuksen viivästyminen

- 16.1 Hankkeen alkupäivä on tukisopimuksen erityismääräyksissä mainittu päivämäärä riippumatta tukisopimuksen allekirjoituspäivästä tai ensimmäisen ennakkomaksun suorituspäivästä.
- 16.2 Koordinoivan edunsaajan on ilmoitettava komissiolle viipymättä ja yksityiskohtaisesti kaikista tapahtumista, jotka saattavat haitata tai viivästyttää hankkeen toteutusta. Asianomaisten osapuolten on tällöin yhdessä sovittava toteutettavista toimenpiteistä.
- 16.3 Komissio varaa itselleen oikeuden irtisanoa tukisopimus tai peruuttaa tuki, jos hankkeen toteutus viivästyy niin merkittävästi, että sen tulosten arvo vähenisi.

17 artikla - Päätymispäivän lykkääminen

- 17.1 Hankkeen päätymispäivän lykkäys voidaan myöntää ainoastaan odottamattomassa ja poikkeuksellisessa tilanteessa, jonka vuoksi yhtä tai useampaa hankkeen toimista ei voida suorittaa tiettyä aikana.
- 17.2 Hankkeen päätymispäivän lykkäystä koskeva pyyntö on tehtävä komission ohjeiden mukaisesti ja siihen on sisällyttävä tarvittavat tiedot, jotta komissio voi arvioida lykkäyksen perustelut ja uuden työsuunnitelman toteuttamiskelpoisuuden. Komissio varaa itselleen oikeuden hyväksyä tai hylätä pyynnön ja voi päättää olla ottamatta huomioon pyyntöä, jonka se saa myöhemmin kuin kolme kuukautta ennen hankkeen päättymistä.

18 artikla - Heikentynyt suoritustaso ja tekniset puutteet

Komissio varaa itselleen oikeuden vähentää sopivassa määrin Unionin rahoitusosuutta, jos hankkeen toimien toteuttamisen laadussa tai määrässä ilmenee huomattavia heikennyksiä.

19 artikla - Hankkeen lopettaminen

- 19.1 Komissio voi seuraavissa tapauksissa sanoa tukisopimuksen irti maksamatta korvausta:
- Koordinoiva edunsaaja jättää ilman pätevää taloudellista tai teknistä syytä noudattamatta jotakin tukisopimuksen olennaista velvoitetta.
  - Kyseessä on ylivoimainen este tai toiminta on keskeytetty poikkeuksellisen tilanteen vuoksi.
  - Näyttää selvältä, että hankkeessa ei saavuteta asetettuja tavoitteita.
  - Koordinoiva edunsaaja on vastuussa huomattavista sääntöjenvastaisuuksista hankkeen hallinnossa.
- 19.2 Hankkeen lopettamisessa komissio noudattaa joko vakiomenettelyä tai kiireellistä menettelyä.
- 19.3 Vakiomenettely
- Komissio lähettää ensimmäisen kirjatun kirjeen, jossa se ilmoittaa lopettamismenettelyn aloittamisesta, selittää syyt siihen sekä kehottaa koordinoivaa edunsaajaa noudattamaan tukisopimuksen velvoitteita ja

vastaamaan kolmenkymmenen päivän kuluessa tämän ensimmäisen kirjeen saapumisesta.

- Arvioituaan koordinoivan edunsaajan mahdollisesti toimittavat huomautukset komissio voi peruuttaa tai keskeyttää lopettamismenettelyn tai lähettää toisen kirjatun kirjeen, jossa se ilmoittaa koordinoivalle edunsaajalle, että hanke on lopetettu, ja antaa hankkeen uuden päättymispäivämäärän.

Jos komissio ei saa vastausta ensimmäiseen kirjeeseensä kolmenkymmenen päivän kuluessa sen vastaanottamisesta, hankkeen katsotaan päättyneen tuon aikarajan umpeuduttua.

Kaikissa tapauksissa, joissa päädytään hankkeen lopettamiseen, loppukertomus on toimitettava kolmen kuukauden kuluessa hankkeen uudesta päättymispäivästä.

19.4 Kiireellinen menettely

Komissio voi sanoa tukisopimuksen irti välittömästi ilman etukäteisilmoitusta ja maksamatta korvausta seuraavissa tapauksissa:

- Koordinoiva edunsaaja asetetaan konkurssiin tai selvitystilaan tai se on muun vastaavan menettelyn kohteena.
- Koordinoiva edunsaaja on esittänyt tarkoituksellisesti vääriä tai epätäydellisiä tietoja saadakseen Unionilta tukisopimuksen mukaisen rahoitustuen.
- Koordinoiva edunsaaja on tahallisesti tai tuottamuksellisesti syyllistynyt huomattaviin väärinkäytöksiin täyttäessään tätä sopimusta, mistä on tai voi olla haittaa Unionin talousarviolle.
- Koordinoiva edunsaaja on syyllistynyt petokseen, lahjontaan tai muuhun laittomaan toimintaan, joka vahingoittaa Euroopan Unionin taloudellisia etuja.
- Koordinoiva edunsaaja on tuomittu ammatilliseen toimintaansa liittyvästä rikoksesta tai rikkomuksesta lainvoimaisella tuomiolla tai syyllistynyt ammatillisessa toiminnassaan vakavaan virheeseen, joka on perustellusti näytetty toteen.

Tällaisessa tapauksessa komissio ilmoittaa koordinoivalle edunsaajalle kirjatulla kirjeellä, että hanke lopetetaan välittömästi. Loppukertomus on toimitettava kolmen kuukauden kuluessa hankkeen uudesta päättymispäivästä.

- 19.5 Tukisopimuksen irtisanominen rahoitukseen liittyvien sääntöjenvastaisuuksien vuoksi ei rajoita Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta 18. päivänä joulukuuta 1995 annetun neuvoston asetuksen (EY, Euratom) N:o 2988/95 mukaisesti mahdollisesti määrättyjen muiden hallinnollisten toimenpiteiden tai seuraamusten soveltamista³.

Jos tukisopimus irtisanotaan, komissio voi vaatia jo maksettujen summien palauttamista kokonaan tai osittain. Vain 19 artiklan 3 ja 4 kohdassa kuvatun menettelyn päättyessä käytettävissä olevat tiedot otetaan huomioon, kun selvitetään tukikelpoisten kustannusten määrää.

- 19.6 Koordinoiva edunsaaja voi lopettaa hankkeen milloin tahansa tekemällä asiasta virallisen kirjallisen ilmoituksen, jos lopettamiseen on pätevät taloudelliset ja tekniset syyt. Koordinoiva edunsaaja on tällöin velvollinen esittämään viimeistään kolme kuukautta yllä mainitun virallisen ilmoituksen jälkeen loppukertomuksen,

---

³ EYVL L 312, 23.12.1995, s. 1.

jossa selostetaan työn edistymisen tilanne sekä lopettamisen syyt. Koordinoivan edunsaajan on esitettävä myös lopullinen tulo- ja menoselvitys, jonka perusteella komissio määrittää tukikelpoisten kustannusten määrän. Jos perusteluja ei ole esitetty tai jos komissio hylkää esitetyt perustelut, koordinoivan edunsaajan katsotaan purkaneen sopimuksen sopimuksenvastaisesti, jolloin komissio voi vaatia jo maksettujen summien palauttamista.

20 artikla - Salassapitovelvollisuus

Komissio ja koordinoiva edunsaaja / kumppaniedunsaajat sitoutuvat säilyttämään luottamuksellisina kaikki niille luottamuksellisesti toimitetut asiakirjat, tiedot ja muun aineiston, joiden saattaminen julkisuuteen saattaisi vahingoittaa toista osapuolta. Tämä velvoite sitoo sopimuspuolia myös hankkeen päättämispäivämäärän jälkeen. Hankkeen henkilötiedot syötetään sähköiseen hallintatyökaluun, joka on Euroopan komission, muiden Unionin toimielinten ja ulkopuolisen seurantaryhmän käytettävissä. Kaikkia näitä tahoja sitoo salassapitosopimus, ja kyseistä työkalua käytetään ainoastaan LIFE-hankkeiden hallinnointiin.

21 artikla - Tietosuoja

- 21.1 Koordinoivalla edunsaajalla on oikeus tarkastella hankettaan koskevia komission hallussa olevia tietoja ja vaatia niihin korjauksia tarpeen mukaan.
- 21.2 Komissio, koordinoiva edunsaaja ja kumppaniedunsaajat noudattavat yksilöiden suojelusta yhteisöjen toimielinten ja elinten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 18 päivänä joulukuuta 2000 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 45/2001⁴.
- 21.3 Koordinoivan edunsaajan on oltava tietoinen vaatimuksista, jotka on esitetty Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission asiakirjojen saamisesta yleisön tutustuttavaksi 30 päivänä toukokuuta 2001 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1049/2001⁵. Tämä ei kuitenkaan vaikuta 20 artiklan määräyksiin.

22 artikla - Tulosten omistus ja hyödyntäminen

- 22.1 Koordinoiva edunsaaja ja/tai kumppaniedunsaajat omistavat kaikki hankkeen toteuttamisen myötä syntyneet asiakirjat, patentoidut tai mahdollisesti patenttikelpoiset keksinnöt sekä taitotiedon.
- 22.2 Komissio pitää ympäristöystävällisten tekniikkojen ja mallien käytön edistämisen kannalta erittäin tärkeänä sitä, että koordinoiva edunsaaja antaa kyseiset asiakirjat, patentit ja taitotiedon käyttöön Unionissa syrjimättömillä ja kohtuullisilla kaupallisilla ehdoilla, heti kun ne ovat käytettävissä.
- 22.3 Komissio edellyttää koordinoivan edunsaajan ja/tai kumppaniedunsaajien noudattavan 22 artiklan 2 kohdan määräystä viiden vuoden ajan hankkeen päättymisestä.

---

⁴ EYVL L 8, 12.1.2001, s. 1.

⁵ EYVL L 145, 31.5.2001, s. 43.

- 22.4 Jos edunsaaja kieltäytyy ilman pätevää syytä antamasta käyttöön kyseisiä tuloksia tai myöntämästä lupia näiden ehtojen mukaisesti, komissio pidättää itselleen oikeuden soveltaa 19 artiklan sääntöjä tai, jos hanke on päättynyt, vaatia Unionin rahoitusosuuden palauttamista kokonaan tai osittain.

23 artikla - Sovellettava lainsäädäntö ja toimivaltainen tuomioistuin

Unionin rahoitusosuuteen sovelletaan tukisopimuksen määräyksiä, sovellettavia Unionin sääntöjä sekä toissijaisesti avustuksia koskevaa Belgian lakia.

Koordinoiva edunsaaja voi valittaa Euroopan Unionin yleistuomioistuimeen komission päätöksistä, jotka koskevat tukisopimuksen määräysten ja sopimuksen täyttämistä koskevien yksityiskohtaisten sääntöjen soveltamista. Euroopan Unionin yleistuomioistuimen ratkaisuun koordinoiva edunsaaja voi hakea muutosta Euroopan Unionin tuomioistuimelta.

OSA II - Varainhoitoa koskevat määräykset

24 artikla - Unionin rahoitustuki hankkeelle

24.1 Unionin rahoitustuen määrä määritetään soveltamalla tukisopimuksessa määriteltyjä, tukikelpoisia kustannuksia koskevia prosenttimääriä.

24.2 Komission koordinoivalle edunsaajalle maksama kokonaismäärä ei missään tapauksessa voi ylittää tukisopimuksessa vahvistettua Unionin rahoitustuen enimmäismäärää, vaikka todelliset tukikelpoiset kokonaiskustannukset olisivat suuremmat kuin tukisopimuksessa esitetystä ohjeellisesta talousarviossa.

Koordinoivan edunsaajan on varmistettava, ettei hankkeen osarahoitukseen käytetä mitään muuta välitöntä tai välillistä Euroopan unionin rahoitusta. Jos tällaista rahoitusta käytetään hankkeen toteutuksen aikana, edunsaajan on viipymättä ilmoitettava komissiolle toimista, jotka se aikoo toteuttaa noudattaakseen tätä vaatimusta. Jäljempänä 31 artiklassa tarkoitettun riippumattoman tilintarkastajan on tarkistettava hankerahoituksen lähteet.

24.3 Sen estämättä, mitä 4 artiklan 6 kohdassa ja 5 artiklan 5 kohdassa määrätään velvoitteista, koordinoiva edunsaaja ja kumppaniedunsaajat hyväksyvät, ettei Unionin rahoituksen tarkoituksena tai tuloksena ole voiton tuottaminen. Voitoksi määritellään se määrä tuloja, joka ylittää hankkeen menot, kun hankkeelle myönnetyn tuen loppumaksupyynnö esitetään.

24.4 Tuloiksi määritellään komissiolta, koordinoivalta edunsaajalta, kumppaniedunsaajilta ja osarahoittajilta saadut varat sekä välittömästi ja yksinomaan hankkeesta saadut tulot (esimerkiksi konferenssien osallistumismaksut ja puun myyntituotot).

Koordinoivan edunsaajan on huolehdittava siitä, että kaikki hankkeen toteutuksessa syntyneet tulot lasketaan hankkeen välittömiksi tuloiksi.

Tällaiset voitot on aina ilmoitettava, ja komissio vähentää rahoitustukeaan tulojen suhteuttamiseksi menoihin.

24.5 Jos hanke jää toteuttamatta tai jos se toteutetaan puutteellisesti, vain osittain tai myöhässä, komissio voi tukisopimuksessa määrättyjä ehtoja noudattaen vähentää alkuperäisen Unionin avustuksen määrää siten, että se vastaa hankkeen toteutunutta osuutta, sanotun kuitenkin rajoittamatta mahdollisuutta purkaa sopimus 19 artiklan nojalla ja komission oikeutta määrätä 27 artiklassa tarkoitettuja seuraamuksia.

24.6 Koordinoivan edunsaajan pankkitilin tai alatilin tiedoista on voitava tunnistaa komission maksamat varat. Jos kyseisille tileille maksetut varat tuottavat korkoa tai niiden perusteella koituu muuta vastaavaa etua sen maan lainsäädännön mukaisesti, jossa tili on avattu, komissio perii takaisin tällaiset korot tai edut 24 artiklan 7 kohdan mukaisesti silloin, kun ne on saatu ennakkomaksun perusteella.

24.7 Koordinoivan edunsaajan on ilmoitettava komissiolle kaikki tältä saamiensa ennakkomaksuerien tuottamat korot tai vastaavat edut. Ilmoitus on tehtävä loppumaksua koskevan pyynnön yhteydessä. Korkoa ei oteta huomioon hankkeen välittöminä tuloina, ja se peritään takaisin vähentämällä se loppumaksusta.

Lisäksi silloin kun ennakkomaksu on suurempi kuin 750 000 euroa, koordinoivan edunsaajan on ilmoitettava kalenterivuoden lopussa saatavat korot tai vastaavat

edut komissiolle viimeistään 31. tammikuuta seuraavana vuonna. Nämä korot peritään perintämääräyksellä.

Poikkeuksena ovat alle 50 000 euron ennakkomaksut, joiden korkoja ei tarvitse maksaa komissiolle.

Jäsenvaltioille maksettavien ennakkomaksujen korkoja ei myöskään makseta komissiolle.

- 24.8 Koordinoiva edunsaaja ja mahdolliset kumppaniedunsaajat hyväksyvät, ettei Unionin rahoitusosuus muodosta saatavaa komissiolta ja ettei sitä sen vuoksi voida millään tavalla luovuttaa toiselle elimelle tai siirtää kolmannelle osapuolelle.

25 artikla - Tukikelpoiset kustannukset

25.1 Tukikelpoisina pidetään kustannuksia, jotka

- on sisällytetty hankkeen talousarvioon tai erikseen hyväksytyyn tukisopimuksen muutokseen
- liittyvät suoraan tukisopimuksen kohteena olevan hankkeen toteuttamiseen ja ovat sen kannalta välttämättömiä
- ovat kohtuullisia ja moitteettoman varainhoidon periaatteiden mukaisia erityisesti taloudellisuuden ja kustannustehokkuuden osalta
- ovat voimassa olevan vero- ja sosiaalilainsäädännön mukaisia
- ovat tosiasiallisesti aiheutuneet tukisopimuksessa määritetyn hankkeen keston aikana, ilmenevät koordinoivan edunsaajan tai kumppaniedunsaajan tileistä tai veroasiakirjoista ja ovat yksilöitävissä ja todennettavissa.

Kustannuksen katsotaan aiheutuneen hankkeen keston aikana seuraavin edellytyksin:

- Laillinen velvoite sen maksamiseen on syntynyt sen jälkeen, kun komissio on allekirjoittanut tukisopimuksen.
- Sitä vastaavan toimen toteuttaminen on alkanut hankkeen alkamispäivän jälkeen ja päättynyt ennen hankkeen päättymispäivää (ainoina poikkeuksina ovat tukisopimuksen allekirjoittamisen ja hankkeen alun välisen ajan ja kuusi kuukautta hankkeen päättymisen jälkeen voimassa olevan rahoitus- takauksen kustannukset sekä 31 artiklassa tarkoitettun riippumattoman tilintarkastuksen kustannukset).
- Se on maksettu kokonaan ennen lopullisen tulo- ja menoselvityksen antamista.

25.2 Henkilöstökustannukset veloitetaan hankkeeseen tosiasiallisesti käytetyn ajan mukaan. Ne on laskettava todellisen bruttopalkan ja pakollisten sosiaalikulujen sekä kaikkien muiden lakisääteisten palkan sivukulujen perusteella mutta ilman muita kustannuksia. Työntekijän hankkeeseen käyttämä aika on kirjattava säännöllisesti ja eriteltävä päivittäin ajankäyttölomakkeisiin tai muuhun ajankäytön seurantarjestelmään, jonka koordinoiva edunsaaja / kumppaniedunsaaja on laatinut ja jonka se vahvistaa säännöllisesti.

Yksityishenkilöiden kanssa tehtävät palvelusopimukset voidaan liittää tähän luokkaan, jos kyseinen henkilö työskentelee koordinoivan edunsaajan tai kumppaniedunsaajan toimitiloissa ja valvonnassa ja jos tällainen käytäntö on asiaa koskevan kansallisen lainsäädännön mukainen. Jokaisen henkilön

hankkeeseen käyttämä aika on kirjattava säännöllisesti ja eriteltävä päivittäin ajankäyttölomakkeisiin tai muuhun ajankäytön seurantajärjestelmään, jonka koordinoiva edunsaaja / kumppaniedunsaajat ovat laatineet ja jonka ne vahvistavat säännöllisesti. Tukikelpoinen kustannus on sama kuin kyseiselle henkilölle hankkeessa tehdystä työstä maksettu palkkio.

Tuen enimmäismäärää määriteltäessä virkamiesten palkkakustannusten katsotaan olevan tukikelpoisia ainoastaan siinä määrin kuin ne liittyvät hankkeen toimiin, joita julkinen organisaatio ei toteuttaisi, jos kyseistä hanketta ei toteutettaisi. Kyseiselle henkilöstölle on annettava tehtäväksi työskennellä nimenomaan kyseisen hankkeen parissa, ja sen on oltava ylimääräinen kustannus pysyvään henkilöstöön nähden. Lisäksi julkisten organisaatioiden rahoitusosuuden hankkeessa (koordinoivana edunsaajana ja/tai kumppaniedunsaajana) on oltava suurempi (vähintään 2 prosentilla⁶) kuin hankkeessa työskentelevien virkamiesten palkkakustannukset.

25.3 Matka- ja oleskelukustannukset veloitetaan koordinoivan edunsaajan tai kumppaniedunsaajan sisäisten sääntöjen mukaisesti.

25.4 Ulkopuolisen avun kustannukset ovat alihankintaan liittyviä kustannuksia (esimerkiksi ulkopuolisten yritysten tekemistä töistä sekä laitteiden tai infrastruktuurin vuokraamisesta aiheutuvat kustannukset), artikla 8 mukaisesti.

Alihankintasopimuksen perusteella toimitettujen kestohyödykkeiden, infrastruktuurin tai kulutushyödykkeiden ostamiseen tai liisaamiseen (erotettuna tavanomaisesta vuokraamisesta) liittyviä kustannuksia ei voida kirjata ulkopuolisen avun budjettikohtaan. Nämä kustannukset on ilmoitettava erikseen niitä koskevissa budjettikohdissa.

Riippumattoman tilintarkastajan suorittaman tilintarkastuksen kustannukset kirjataan tähän luokkaan.

25.5 Poistot kestohyödykkeistä aiheutuvista menoista otetaan huomioon ainoastaan seuraavin ehdoin:

- Kestohyödykkeet on kirjattu koordinoivan edunsaajan tai kumppaniedunsaajan kestohyödykevarastoon.
- Kestohyödykemenoja kohdellaan hankkeen koordinoivaan edunsaajaan tai kumppaniedunsaajiin sovellettavien vero- ja kirjanpitosääntöjen mukaan pääomamenoina, ja
- Kestohyödykkeet on ostettu tai liisattu käypään markkinahintaan.

25.6 Sen estämättä, mitä 25 artiklan 7 ja 9 kohdan erityismääräyksissä määrätään, koordinoivan edunsaajan tai kumppaniedunsaajan on sovellettava sisäisiä kirjanpitosääntöjään laskettaessa tukikelpoisia kustannuksia, joista on tehty poistot, ottaen huomioon infrastruktuurin/laitteen tyyppin, sen osto-, valmistus tai liisauspäivän, hankkeen keston ja todellisen käyttöasteen hankkeessa. Jäljempänä 31 artiklassa määrättävä riippumaton tilintarkastaja vahvistaa, että hankkeen kustannuksina ilmoitetaan todelliset kustannukset, joista on tehty poistot ja jotka on kirjattu koordinoivan edunsaajan / kumppaniedunsaajan kirjanpitoon.

Tukikelpoiset kustannukset, joista on tehty poistot, voidaan kuitenkin ottaa huomioon vain seuraaviin rajoihin saakka:

---

⁶ Virkamiehellä tarkoitetaan julkisten organisaatioiden vakituista henkilökuntaa.

- Infrastruktuurikustannukset: 25 prosenttia hankintakustannusten kokonaismäärästä.
  - Laitekustannukset: 50 prosenttia hankintakustannusten kokonaismäärästä.
- 25.7 Poikkeuksia 25 artiklan 6 kohtaan ovat LIFE+ Ympäristöpolitiikka ja hallinto- sekä LIFE+ Biodiversiteetti -hankkeissa prototyypit, joiden tapauksessa ei ole rajoitusta vaan 100 prosenttia hankintakustannuksista on tukikelpoisia.
- Prototyyppi on erityisesti hankkeen toteuttamista varten suunniteltu infrastruktuuri tai laite, jota ei ole koskaan kaupallistettu ja/tai jota ei ole saatavana sarjatuotantona. Prototyypillä on oltava keskeinen osuus hankkeen esittelytoimissa. Vain hankkeen keston aikana ostetut ja käytetyt komponentit voidaan ilmoittaa.
- Prototyyppiä ei saa käyttää kaupallisiin tarkoituksiin hankkeen keston aikana eikä viiteen vuoteen hankkeen päättymisen jälkeen. Jos prototyyppiä tai jotakin sen komponenttia käytetään kaupallisiin tarkoituksiin (eli jos se myydään, liisataan tai vuokrataan tai jos sitä käytetään tavaroiden tai palvelujen tuottamiseen) hankkeen aikana tai viiden vuoden kuluessa sen päättymisestä, asiasta on ilmoitettava. Prototyypin valmistuskustannuksia vastaavat poistot tehdään 25 artiklan 5 ja 6 kohdan mukaisesti.
- 25.8 Ennen hankkeen alkamispäivää hankituista kestohyödykkeistä tehtävät poistot eivät ole tukikelpoisia. Kyseisten kustannusten katsotaan kuuluvan yleiskustannusten kustannusluokkaan.
- 25.9 LIFE+ Luonto -hankkeissa ja LIFE+ Biodiversiteettihankkeissa kestohyödykkeiden kustannukset, jotka aiheutuvat viranomaisille tai hallituksista riippumattomille tai voittoa tavoittelemattomille järjestöille ja jotka liittyvät olennaisesti hankkeen toteuttamiseen sekä käytetään merkittävässä määrin hankkeen aikana, katsotaan kokonaan tukikelpoisiksi. Tukikelpoisuus edellyttää koordinoivan edunsaajan ja kumppaniedunsaajien sitoutumista siihen, että tätä omaisuutta käytetään myös LIFE+ Luonto ja LIFE+Biodiversiteetti -tuella osarahoitetun hankkeen jälkeen pysyvästi luonnonsuojelutoimintaan.
- 25.10 LIFE+ Luonto -hankkeissa maan tai oikeuksien ostoon tai vuokraamiseen liittyvät kustannukset ovat tukikelpoisia, ja ne on kirjattava erikseen kestohyödykkeiden kustannuksista. Tältä osin sovelletaan 35 artiklan määräyksiä.
- 25.11 Kulutushyödykkeistä aiheutuvien menojen on liityttävä sellaisten materiaalien, tavaroiden tai laitteiden ostamiseen, valmistamiseen, korjaamiseen tai käyttöön,
- joita ei ole kirjattu hankkeen koordinoivan edunsaajan tai kumppaniedunsaajien kestohyödykevarastoon
  - joita ei kohdella hankkeen koordinoivaan edunsaajaan tai kumppaniedunsaajiin sovellettavien vero- ja kirjanpitosääntöjen mukaan pääomamenoina, ja
  - jotka liittyvät nimenomaan hankkeen toteuttamiseen (yleiset toimiston kulutushyödykkeet tai tarvikkeet kuuluvat kuitenkin yleiskustannusten kustannusluokkaan).
- 25.12 Muilla kustannuksilla tarkoitetaan kaikkia hankkeen kannalta välttämättömiä kustannuksia, jotka eivät kuulu mihinkään määriteltyyn luokkaan. Lueteltujen kustannusten on oltava todennettavissa, eivätkä ne saa ylittää todellisia kustannuksia.

Rahoitustakuusta aiheutuvat kustannukset veloitetaan muut kustannukset kategoriaan.

25.13 Yleiskustannuksista on tukikelpoisia korkeintaan 7 prosenttia tukikelpoisten toteutuneiden kustannusten kokonaismäärästä, lukuun ottamatta maan hankinta- tai vuokrauskustannuksia. Yleiskustannuksista ei tarvitse toimittaa kirjapitotositteita. Ne ovat tukikelpoisia välillisinä kustannuksina, joiden on tarkoitus kattaa yleiset välilliset kustannukset, jotka syntyvät hankkeessa työskentelevän henkilöstön palkkaamisesta, hallinnosta, majoituksesta ja tukemisesta suoraan tai välillisesti.

26 artikla - Kustannukset, jotka eivät ole tukikelpoisia

Seuraavia kustannuksia ei katsota tukikelpoisiksi, eikä komissio sen vuoksi ota niitä huomioon hankkeen tukikelpoisia kokonaiskustannuksia laskettaessa:

- Sellaisten toimien kustannukset, joihin saadaan tukea muista Unionin rahoitusvälineistä.
- Kustannukset, jotka liittyvät hanke-ehdotuksessa mainitsemattomiin toimiin tai hanke-ehdotukseen tehtyihin muutoksiin, joille ei ole saatu 15 artiklassa edellytettyä kirjallista hyväksyntää.
- Kustannukset, jotka ovat aiheutuneet kestohyödykkeiden ostosta tai viestintäaineiston kuten ilmoitustaulujen ja Internet-sivustojen tuottamisesta, jos niissä ei ole näkyvissä LIFE-tunnusta (ja tarvittaessa Natura 2000 -tunnusta).
- Kustannukset, joita varten koordinoiva edunsaaja ja/tai kumppaniedunsaaja saa jo toiminta-avustusta komissiolta kyseisenä aikana.
- Kaikki kustannukset, joiden voidaan katsoa aiheutuneen korvaavista toimenpiteistä, jotka ovat jäsenvaltioiden vastuulla ja joista on päätetty lintudirektiivissä ja luontotyypidirektiivissä.
- Kustannukset, jotka liittyvät hallintasuunnitelmiin, toimintasuunnitelmiin tai vastaaviin suunnitelmiin, jotka on laadittu tai joita on muokattu LIFE+-hankkeen yhteydessä, jos kyseinen suunnitelma ei ole oikeudellisesti valmis toteutettavaksi ennen hankkeen päättymistä. Niissä jäsenvaltioissa, joissa tällaisia menettelyjä on odotettavissa, on siis saatettava loppuun kaikki hallinnolliset tai oikeudelliset toimet ennen hankkeen päättymistä.
- Mihin tahansa kustannusluokkaan kuuluvat kulut, jos ohjeellisen talousarvion ylitys on vähintään 10 prosenttia ja vähintään 30 000 euroa (kuten 15 artiklan 2 kohdassa todetaan).
- Kumppaniedunsaajien tai kumppaniedunsaajan ja koordinoivan edunsaajan välinen laskutus.
- Kustannukset sisäisestä laskutuksesta kumppaniedunsaajien tai koordinoivan edunsaajan osastojen välillä, paitsi jos voidaan osoittaa, että tällainen laskutus on edullisin vaihtoehto eikä kustannuksiin sisälly voittoa, arvonlisäveroa eikä yleiskustannuksia.
- Vaihtokurssitappiot.
- Tarpeettomat tai kohtuuttomat menot.

- Tuotteiden tai kaupallisen toiminnan edistämisestä aiheutuneet jakelu-, markkinointi- ja mainoskustannukset, ellei niitä nimenomaan mainita hanke-ehdotuksessa.
- Varaukset tulevien tappioiden tai velkojen varalta.
- Korkokulut.
- Epävarmat saamiset.
- Vaihtoehtoisen osarahoituksen löytämiseen/saamiseen liittyvät rahoituskulut.
- Edustuskulut lukuun ottamatta sellaisia kuluja, joiden katsotaan olevan ehdottoman välttämättömiä hankkeen työn suorittamiseksi.
- Kolmansien osapuolten rahoittamiin hankkeisiin liittyvät kustannukset.
- Lahjoitetut varat ja palvelut, mukaan luettuna vapaaehtoistyö.
- Unionin toimielinten edustajien ja ulkopuolisten hankkeiden seurantaryhmien nimiin kirjatut matka- ja majoituskustannukset ja muut korvaukset.
- Investoinnit suuriin infrastruktuureihin.
- Tieteellinen perustutkimus.
- Lisenssi-, patentointi- tai muut kustannukset, jotka liittyvät teollis- ja tekijänoikeuksien suojaamiseen.
- EMAS- ja Ympäristömerkki-rekisteröintimenettelyjen kustannukset.
- Maanhankintakustannukset, jotka eivät täytä 35 artiklan ehtoja.

27 artikla - Myös muut kustannukset voidaan katsoa tukikelvottomiksi, jos ne eivät täytä artikkelissa 25 mainittuja kriteerejä. Taloudelliset seuraamukset

Euroopan yhteisöjen yleiseen talousarvioon sovellettavan varainhoitoasetuksen⁷ nojalla jokaiselle koordinoivalle edunsaajalle, jonka on todettu rikkoneen vakavalla tavalla velvoitteitaan, voidaan oikeasuhteisuuden periaatetta noudattaen määrätä taloudellisia seuraamuksia, joiden osuus on 2–10 prosenttia kyseisen tuen kokonaismäärästä. Komissio ilmoittaa koordinoivalle edunsaajalle kirjatulla kirjeellä päätöksestään soveltaa taloudellisia seuraamuksia.

28 artikla - Maksumenettelyt

28.1 Unionin rahoitusosuus maksetaan kahdessa, kolmessa tai neljässä erässä.

28.2 Ensimmäinen ennakkomaksu on 40 % Unionin koko rahoitusosuudesta. Maksun osuutta voidaan kuitenkin 70 prosenttiin, jos hanke kestää 24 kuukautta tai lyhyemmän ajan tai Unionin rahoitusosuus on 300 000 euroa tai vähemmän. Ensimmäinen ennakkomaksu maksetaan 45 päivän kuluessa siitä, kun komissio on saanut seuraavat asiakirjat:

- Molempien osapuolten allekirjoittama tukisopimus.
- Allekirjoitettu maksupyyntö, jossa on koordinoivan edunsaajan nimi ja osoite, pankin nimi ja osoite, tilitiedot sekä hankkeen viitenumero.

⁷ EYVL L 248, 16.9.2002, s. 1 ja EYVL L 390, 30.12.2006, s. 1.

- Valintavaiheessa määritellystä koordinoivan edunsaajan taloudellisesta vakaudesta riippuen komissio voi vaatia tarkistusvaiheessa pankin tai vakuutusyhtiön myöntämän rahoitustakauksen. Tuo takaus on ensimmäisen ennakkomaksun suuruinen, ja se on voimassa koko hankkeen kestoajan sekä sitä seuraavat kuusi kuukautta. Takauksen voimassaoloa on jatkettava, jos hankkeen kesto jatketään. Erikoistapauksissa tämä takaus voidaan korvata kolmannen osapuolen yhteisvastuullisella takauksella. Takauksen on oltava liitteessä II esitetyn mallin mukainen.

28.3 Toinen ennakkomaksu, joka on 40 % Unionin koko rahoitusosuudesta, maksetaan hankkeille, joiden kesto on yli 24 kuukautta ja joiden Unionin rahoitusosuus on yli 300 000 euroa. Toinen ennakkomaksu maksetaan sillä ehdolla, että ainakin 150 % ensimmäisestä ennakkomaksusta on käytetty (osuus lasketaan toteutuneista kustannuksista)

Poikkeustapauksissa, kun hankkeen kesto on yli 48 kuukautta ja Unionin rahoitusosuus on yli 2 000 000 euroa, koordinoivalla edunsaajalla on mahdollisuus pyytää kahta ennakkomaksua: ensimmäinen ennakkomaksu, joka on 20% Unionin koko rahoitusosuudesta, maksetaan sillä ehdolla, että ainakin 100% ensimmäisestä ennakkomaksusta on käytetty (osuus lasketaan toteutuneista kustannuksista) ja toista ennakkomaksu, joka on 20% Unionin koko rahoitusosuudesta, maksetaan sillä ehdolla, että ainakin 100% ensimmäisestä ennakkomaksusta on käytetty (osuus lasketaan toteutuneista kustannuksista).

Poikkeustapauksissa, kun ensimmäistä ennakkomaksua ei ole maksettu, koordinoiva edunsaaja voi pyytää toista ennakkomaksua sillä ehdolla, että vähintään 60 % erityismääräyksissä mainitusta kokonaisrahoitusosuudesta on käytetty. Tämän maksun suuruus määritellään laskemalla tukisopimuksessa mainittu prosenttiosuus teknisen välikertomuksen ja tulo- ja menoselvityksen päivämäärään mennessä toteutuneista tukikelpoisista kustannuksista.

Kaikissa yllämainituissa tapauksissa maksu suoritetaan sillä ehdolla, että maksupyynnö on esitetty vähintään yhdeksän kuukautta ennen hankkeen päättymispäivää. Maksu suoritetaan sen jälkeen kun Komissio on hyväksynyt teknisen välikertomuksen ja tulo- ja menoselvityksen artiklan 12 mukaisesti.

Komissio hyväksyy teknisen välikertomuksen ja tulo- ja menoselvityksen sekä suorittaa maksun 105 vuorokauden kuluessa siitä, kun se on vastaanottanut

- allekirjoitetun maksupyynnön, jossa on koordinoivan edunsaajan nimi ja osoite, pankin nimi ja osoite, tilitiedot, pyydetty summa, hankkeen viitenumero sekä kaikki muut viitetiedot, jotka edunsaaja määrittää maksun tunnistamista varten
- tilintarkastajan virallisen rekisteröintinumeron, organisaation, nimen ja osoitteen, silloin kun 31 artiklassa sitä edellytetään
- kyseisen välikertomuksen ja tulo- ja menoselvityksen artiklan 12 mukaisesti.

Jos komissio ei ole esittänyt huomautusta tänä määräaikana, tekninen välikertomus katsotaan hyväksytyksi. Maksupyynnön liitteenä olevan kertomuksen hyväksyminen ei tarkoita sen vahvistamista, että siihen sisältyvät selvitykset ja tiedot katsottaisiin säännönmukaisiksi, aidoiksi, täydellisiksi ja oikeiksi.

28.4 Jäljellä oleva määrä (viimeinen erä) maksetaan, kun komissio on hyväksynyt teknisen loppukertomuksen sekä lopullisen tulo- ja menoselvityksen, joista on määrätty 12 artiklassa.

Komissio hyväksyy teknisen loppukertomuksen ja tulo- ja menoselvityksen sekä suorittaa maksun 105 vuorokauden kuluessa siitä, kun se on vastaanottanut

- allekirjoitetun maksupyynnön, jossa on koordinoivan edunsaajan nimi ja osoite, pankin nimi ja osoite, tilitiedot, pyydetty summa, hankkeen viitenumero sekä kaikki muut viitetiedot, jotka edunsaaja määrittää maksun tunnistamista varten
- loppukertomuksen sekä lopullisen tulo- ja menoselvityksen, joka kattaa koko hankkeen ajan artiklan 12 mukaisesti.
- tilintarkastuskertomuksen, silloin kun 31 artiklassa sitä edellytetään.

Jos komissio ei ole esittänyt huomautusta tänä määräaikana, loppukertomus katsotaan hyväksytyksi. Maksupyynnön liitteenä olevan kertomuksen hyväksyminen ei tarkoita sen vahvistamista, että siihen sisältyvät selvitykset ja tiedot katsottaisiin säännönmukaisiksi, aidoiksi, täydellisiksi ja oikeiksi.

28.5 Komissio voi keskeyttää tai hylätä maksut sen 105 vuorokauden ajanjakson aikana, joka alkaa maksupyynnön ja muiden 28 artiklan 2, 3 tai 4 kohdassa mainittujen asiakirjojen vastaanottopäivästä. Komission on ilmoitettava asiasta kirjallisesti koordinoivalle edunsaajalle.

28.6 Jos joku edellä mainituista maksuajoista on keskeytetty, maksuaika alkaa kulua uudestaan siitä päivästä, jona pyydetty lisätiedot saadaan.

28.7 Jos tulo- ja menoselvitys tai tekninen kertomus hylätään, 105 vuorokauden ajanjakso alkaa kulua uudestaan siitä päivästä, jona uudet kertomukset saadaan.

28.8 Komission maksut suoritetaan euroina (€).

28.9 Kaikki maksut suoritetaan koordinoivalle edunsaajalle, liitteessä VII ilmoitetulle pankkitilille. Maksuyhteyden muutoksista on ilmoitettava viipymättä komissiolle.

28.10 Maksu katsotaan suoritetuksi sinä päivänä, kun se on veloitettu komission pankkitililtä.

28.11 Koordinoiva edunsaaja on oikeutettu viivästyskorkoon yleiseen talousarvioon sovellettavan varainhoitoasetuksen soveltamissääntöjen⁸ 106 artiklan mukaisesti. Tämä oikeus ei kuitenkaan koske mahdollista maksuajan keskeytystä.

28.12 Jos koordinoivalle edunsaajalle on maksettu tukea perusteettomasti tai jos takaisinperintämenettely on sopimusehtojen nojalla perusteltua, saaja sitoutuu palauttamaan komissiolle kyseisen tuen tämän asettamin ehdoin ja tämän asettamassa määräajassa.

28.13 Jos tukisopimus irtisanotaan 19 artiklassa määritetyistä syistä, komissio voi vaatia koordinoivalle edunsaajalle maksettujen rahasummien palauttamista kokonaan tai osittain. Komissio määrää tuen palautustavasta ja määräajasta oikeasuhteisuuden periaatetta noudattaen.

28.14 Jos koordinoiva edunsaaja ei suorita kyseisiä palautuksia komission asettamana määräaikana, komissio voi lisätä maksettaviin määriin Euroopan keskuspankin

---

⁸ EUVL L 111, 28.4.2007, s. 13.

perusrahoitusoperaatioihinsa soveltaman korkokannan mukaisen viivästyskoron 3,5 prosenttiyksiköllä korotettuna. Viitekorko, johon korotus tehdään, on Euroopan unionin virallisen lehden C-sarjassa julkaistu viimeisen maksukuukauden ensimmäisen päivän korko.

- 28.15 Koordinoivan edunsaajan on maksettava kaikki komissiolle suoritettavien palautusten yhteydessä perittävät pankkikulut.
- 28.16 Komission tekemä tuen takaisinperintäpäätös, joka on toimitettu palautuksen komissiolle maksavalle koordinoivalle edunsaajalle, on täytäntöönpanokelpoinen Euroopan Unionin perustamissopimuksen 299 artiklassa tarkoitetulla tavalla.
- 28.17 Jos maksua ei suoriteta eräpäivään mennessä, komissiolle palautettavat rahasummat voidaan periä vähentämällä ne mistä tahansa muusta koordinoivalle edunsaajalle maksettavasta suorituksesta sen jälkeen, kun edunsaajalle on ilmoitettu asiasta kirjatulla kirjeellä, johon on liitetty saantitodistus, tai vastaavalla asiakirjalla, tai kattamalla saamiset 28 artiklan 2 kohdan mukaisesta vakuudesta. Poikkeuksellisissa olosuhteissa, joissa Unionin taloudellisten etujen suojaaminen sitä edellyttää, komissio voi toteuttaa takaisinperinnän siten, että se vähentää palautettavan määrän komission maksettavaksi kuuluvasta summasta jo ennen eräpäivää. Tähän ei tarvitse pyytää etukäteen koordinoivan edunsaajan suostumusta.

29 artikla - Tulo- ja menoselvitykset

- 29.1 Tulo- ja menoselvitykset jätetään väli- ja loppukertomusten toimittamisen yhteydessä. Niiden on katettava sama ajanjakso kuin vastaavien teknisten toimintakertomusten.
- 29.2 Tulo- ja menoselvitykset on tehtävä komission ohjeiden mukaisesti. Selvitykset toimitetaan yhtenä kappaleena komissiolle ja yhtenä kappaleena komission nimeämälle ulkopuoliselle hankkeen seurantaryhmälle.
- 29.3 Koordinoivan edunsaajan on varmistettava, että maksupyyntöihin sisältyvät tiedot ovat täydelliset, luotettavat ja oikeat, että komissiolle toimitettavat taloudelliset asiakirjat ovat yhteisten määräysten mukaiset ja että on ilmoitettu vain toteutuneet kustannukset ja kaikki tulot.
- 29.4 Kustannusten tositteita (esim. laskuja) ei tarvitse liittää tulo- ja menoselvitykseen. Koordinoivan edunsaajan on kuitenkin pyynnöstä esitettävä komissiolle kaikki tiedot, myös laskut, joita komissio voi tarvita menojen ja niitä vastaavan toimintakertomuksen arvioimiseksi.
- 29.5 Tulo- ja menoselvityksissä on käytettävä valuuttayksikkönä ainoastaan euroa (€). Koordinoivan edunsaajan tai kumppaniedunsaajan, jonka tileissä on käytetty muuta valuuttaa, on muunnettava rahasummat euroiksi käyttäen valuuttakurssia, jota Euroopan keskuspankki on soveltanut sen vuoden ensimmäisenä arkipäivänä, jona menot aiheutuivat.

30 artikla - Arvonlisävero

- 30.1 Jos koordinoiva edunsaaja tai kumppaniedunsaajat eivät voi saada takaisin hankkeen yhteydessä maksamaansa arvonlisäveroa, sen määrä katsotaan tukikelpoiseksi kustannukseksi.
- 30.2 Jotta arvonlisäveromaksut voidaan katsoa tukikelpoisiksi kustannuksiksi, koordinoivan edunsaajan on osoitettava virallisilla asiakirjoilla, että sen ja/tai sen

kumppaniedunsaajien on maksettava arvonlisäveroa hankkeen toteuttamiseksi tarvittavasta omaisuudesta ja palveluista ja että arvonlisäveroa ei palauteta.

31 artikla - Riippumaton tilintarkastus

- 31.1 Koordinoivan edunsaajan nimeämän tilintarkastajan on todennettava komissiolle lähetettävä tulo- ja menoselvitys, jos erityismääräyksissä määritetty Unionin tuen enimmäismäärä on yli 300 000 euroa.
- 31.2 Tilintarkastaja tarkastaa kansallisen lainsäädännön ja kansallisten kirjanpitomääräysten noudattamisen sekä sen, että kaikki kustannukset ovat tukisopimuksen mukaisia. Tilintarkastajan on myös tarkastettava hankkeen rahoituksen lähteet ja erityisesti se, ettei osarahoitusta ole saatu muista Unionin rahoitusvälineistä. Tehtävät on suoritettava komission ohjeiden mukaisesti vakimuodossa.

32 artikla - Komission suorittama tilintarkastus

- 32.1 Komissio tai sen valtuuttama edustaja voi tehdä koordinoivaa edunsaajaa tai kumppaniedunsaajaa koskevan tilintarkastuksen milloin tahansa hankkeen toteutuksen aikana tai viiden vuoden kuluessa 28 artiklan 4 kohdassa tarkoitettusta Unionin rahoitusosuuden viimeisen erän maksamisesta.
- 32.2 Tilintarkastus suoritetaan luottamuksellisesti.
- 32.3 Komission tai sen valtuuttaman edustajan on saatava käyttöönsä asiakirjat, joita tarvitaan sen varmistamiseksi, että hankkeeseen osallistujien kustannukset ovat tukikelpoisia. Näitä asiakirjoja ovat laskut, otteet palkanmaksutiedoista, tilauslomakkeet, maksutositteet, ajankäyttölomakkeet sekä muut kustannusten laskemiseen ja esittämiseen käytetyt asiakirjat.
- 32.4 Komissio varmistaa tarvittavilla toimilla, että sen valtuutetut edustajat pitävät luottamuksellisina tietoonsa tulevat tai heille luovutetut tiedot.
- 32.5 Komissiolla on oikeus tarkastaa, miten koordinoiva edunsaaja ja kumppaniedunsaajat ovat käyttäneet Unionin rahoitusosuuden.
- 32.6 Koordinoivalle edunsaajalle lähetetään tiedot tilintarkastuksen tuloksista. Se voi esittää asiaa koskevat huomautuksensa komissiolle kuukauden kuluessa tietojen vastaanottamisesta. Komissio voi päättää olla ottamatta huomioon määräajan päättymisen jälkeen toimitettuja huomautuksia.
- 32.7 Komissio toteuttaa tilintarkastuksen tulosten perusteella tarpeellisiksi katsomansa toimenpiteet. Se voi muun muassa tehdä päätöksen suorittamiensa maksujen perimisestä takaisin kokonaan tai osittain.
- 32.8 Tilintarkastustuomioistuimella on oikeus tarkastaa tukisopimukseen perustuvan Unionin rahoitusosuuden käyttö omien menettelytapojensa mukaisesti.
- 32.9 Euroopan petostentorjuntavirasto (OLAF) voi neuvoston asetuksen (EY, Euratom) N:o 2185/96⁹ ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1073/1999¹⁰ nojalla toimittaa paikalla tehtäviä tarkastuksia noudattaen menettelyjä, joista säädetään Unionin lainsäädännössä, joka koskee Unionin

---

⁹ EYVL L 292, 15.11.1996, s. 2.

¹⁰ EYVL L 136, 31.5.1999, s. 1.

taloudellisten etujen suojaamista petoksilta ja väärinkäytöksiltä. Komissio saattaa tarkastustulosten perusteella tehdä päätöksiä varojen takaisinperinnästä.

33 artikla - Komission tekemät hankkeen tarkastukset ja vierailut hankkeen toteutuspaikoilla

- 33.1 Koordinoiva edunsaaja ja kumppaniedunsaajat sitoutuvat sallimaan komission henkilöstön ja komission valtuuttamien henkilöiden asianmukaisen pääsyn paikoille tai tiloihin, joissa hanke toteutetaan, sekä antamaan näiden käyttöön kaikki toiminnan tekniseen hallintoon ja taloushallintoon liittyvät asiakirjat. Komissio ja koordinoiva edunsaaja voivat sopia keskenään luottamuksellisuusjärjestelyistä, jotka koskevat komission valtuuttamien henkilöiden pääsyä kyseisiin tiloihin tai mahdollisuutta tutkia kyseisiä asiakirjoja.
- 33.2 Tällaisia tarkastuksia voidaan käynnistää viiden vuoden kuluessa 28 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua viimeisen erän maksamisesta.
- 33.3 Tällaiset tarkastukset suoritetaan luottamuksellisesti.
- 33.4 Koordinoiva edunsaaja ja kumppaniedunsaajien on avustettava asianmukaisella tavalla komissiota tai sen valtuuttamia edustajia.

34 artikla - Valtiontuki

Tässä sopimuksessa tarkoitetulle hankkeelle mahdollisesti myönnetyn valtiontuen tai valtion varoista myönnetyn tuen on oltava Euroopan Unionin perustamissopimuksen 107 ja 108 artiklan määräysten mukaista.

35 artikla - Maan tai oikeuksien osto ja maan vuokraaminen

- 35.1 Maan tai oikeuksien oston kustannukset, jotka liittyvät olennaisesti LIFE+ Luonto-hankkeen toteuttamiseen ja jotka nimenomaisesti mainitaan hanke-ehdotuksessa, katsotaan kokonaan tukikelpoisiksi seuraavin edellytyksin:
- Ostohinnat perustuvat markkinaehtoihin.
  - Koordinoiva edunsaaja ja kumppaniedunsaajat sitoutuvat siihen, että tätä omaisuutta käytetään pysyvästi luonnonsuojelutoimintaan myös LIFE+ Luonto-tuella osarahoitetun hankkeen jälkeen.
  - Kun maata hankitaan hanke-ehdotuksen mukaisesti, koordinoivan edunsaajan on varmistettava, että maarekisteriin tehtävään kirjaukseen sisältyy takuu siitä, että maa-alue osoitetaan pysyvästi luonnonsuojelualueeksi. Jos jäsenvaltiossa ei ole maarekisteriä tai se ei tarjoa riittävää oikeudellista suojaa, koordinoiva edunsaaja sisällyttää myyntisopimukseen kohdan, joka koskee maa-alueen pysyvää osoittamista luonnonsuojelualueeksi. Niiden valtioiden osalta, joissa ei olisi laillista sisällyttää tuollaista takuuta maarekisteriin tehtävään kirjaukseen eikä myyntisopimukseen, komissio voi hyväksyä vastaavan takuun, joka antaa samantasoisien pitkäaikaisen oikeudellisen suojan ja on LIFE+-asetuksen liitteen I vaatimuksen mukainen.
  - Kun yksityinen taho ostaa maa-alueen, myyntisopimukseen ja/tai maarekisteriin tehtävään kirjaukseen liitetään takuu siitä, että maa-omaisuus siirretään ensisijaisesti luonnonsuojelun alalla toimivalle oikeushenkilölle, jos yksityisen järjestön toiminta lakkaa tai se ei kykene hoitamaan maata luonnonsuojeluvaatimusten mukaisesti. Niiden valtioiden osalta, joissa ei olisi

laillista sisällyttää tällaista takuuta maarekisteriin tehtävään kirjaukseen eikä myyntisopimukseen, komissio voi hyväksyä vastaavan takuun, joka antaa samantasoisien pitkäaikaisen oikeudellisen suojan ja on LIFE+-asetuksen liitteen I vaatimuksen mukainen.

- Siinä tapauksessa, että maa on ostettu vaihdettavaksi myöhemmin, vaihto toteutetaan ennen hankkeen päättymistä ja vaihdon kautta saatuihin maa-alueisiin sovelletaan tämän artiklan määräyksiä. Kun maa on ostettu vaihdettavaksi, välikertomuksen laatimisen yhteydessä ei tarvitse esittää takuuta pysyvistä osoittamisesta luonnonsuojelualueeksi.

35.2 Maata vuokrattaessa vuokrasopimuksen on joko rajoitettava hankkeen keston tai oltava vähintään 20 vuoden pituinen, ja sen on sovellettava luontotyyppin ja lajien suojelun tarpeisiin. Pitkäaikaiseen vuokrasopimukseen on sisällyttävä selvät määräykset ja sitoumukset, joiden avulla voidaan saavuttaa luontotyyppien ja lajien suojelua koskevat päämäärät.